NACIONALINĖ ŠVIETIMO AGENTŪRA

2023

____

(mokykla)

______ klasės mokinio (-ės) ________________________________

(vardas ir pavardė)

GIMTOJI KALBA (BALTARUSIŲ)

Mokyklinio brandos egzamino užduotis
(pagrindinė sesija)

2023 m. birželio 22 d.

NURODYMAI

- Patikrinkite, ar egzamino užduočių sąsiuvinyje nėra tuščių lapų arba kito aiškiai matomo spausdinimo broko. Pastebėję praneškite egzamino vykdytojui.
- Užrašykite savo miestą, mokyklą, klasę, vardą ir pavardę tam skirtoje užduoties sąsiuvinio vietoje.
- Rašykite aiškiai, įskaitomai juodai rašančiu rašikliu. Koregavimo priemonėmis naudotis negalima. Neaiškiai parašyti, pribraukyti, už ribų parašyti atsakymai vertinami 0 taškų.
- Atlikdami teksto suvokimo užduotis (II egzamino dalis), į klausimus atsakykite glaustai ir aiškiai. Jūsų atsakymai turi tilpti paliktose eilutėse.
- III egzamino dalyje pateiktos trys rašinio temos ir du tekstai interpretacijai. Įdėmiai juos perskaitykite, pasirinkite ir parašykite vieną rašinį arba vieną teksto interpretaciją.
- Turite parašyti 250–400 žodžių (A4 formato 1,5–2 psl.) tekstą. Vertinant bus atsižvelgiama ir į darbo apimtį. Švarraštyje suskaičiuokite žodžius. Paraštėje **pažymėkite 250 žodžių ribą**.
- Jeigu pirmiausiai rašote juodraštyje, pasilikite pakankamai laiko darbui perrašyti į švarraštį. **Juodraštis nebus tikrinamas ir vertinamas.**

Linkime sėkmės!

VERTINIMAS

II dalis (teksto suvokimas)	**III dalis (teksto kūrimas)**	**TAŠKŲ SUMA**
30 taškų	40 taškų	70 taškų

Vertinimo komisija: ______________________________

(parašas, vardas ir pavardė)

____

(parašas, vardas ir pavardė)

____

(parašas, vardas ir pavardė)

II egzamino dalis

TEKSTO SUVOKIMAS

ТЭКСТ А

Прачытайце тэкст і выканайце змешчаныя пасля яго заданні.

У. Караткевіч

БАЦЬКАЎШЧЫНА

Дагарэў за брамай небакрай,
Месяц паміж воблачкаў плыве.
Выйду зноў, як у мінулы май,
Басанож прайдуся па траве.
Дымная, сцюдзёная раса,
Цёмныя ў траве ад ног сляды.
А такога рослага аўса
Я не бачыў доўгія гады.
Бач, хмызы спляліся, як павець,
Светлякі мігцяць, гараць святлей.
Перад тым як звонка ў лозах пець,
Прачышчае горла салавей.
Лашчыцца трава да босых ног.
З дальніх паплавоў плыве ракой
Ледзь прыкметны сумны халадок –
Подых юні ўходзячай маёй.
Паімчаць за ёю наўздагон? –
Хоць і схопіш – усё адно падман.
Дзе каханне тых мінулых дзён –
Весніх паркаў бэзавы туман?
Нават шкадаванне – дзе яно?
Зноў вясна, і жаль знікае зноў.
(Так губляюць пах перад вясной
Ссохлыя сцяблінны палыноў.)
Ціха цмокае у сне рака.
О, як добра, як прыгожа жыць!
Раска, як русалчына луска,
На вадзе ад месяца гарыць.
А вакол травіцы роснай рай
І бярозак белая сям'я.
Мой чароўны беларускі край,
Бацькаўшчына светлая мая!

Заданні да тэксту

	Балы	
I	*II*	*III*

1.1. Вызначце, да якога роду літаратуры адносіцца гэты твор.

А Эпас
Б Лірыка
В Драма

(0,5 бала) ___ ___ ___

1.2. Адзначце асаблівасці гэтага роду літаратуры.

А На першым плане падзея.
Б На першым плане эмоцыя, перажыванне, думка.
В Не мае сюжэта.
Г Паказвае чалавечыя характары ў развіцці.
Д Жыццё паказваецца праз дзеянне, дыялог, узаемаадносіны паміж персанажамі.

(1 бал) ___ ___ ___

2. Сфармулюйце тэму верша.

____

____

(1 бал) ___ ___ ___

3. Назавіце **чатыры** пачуцці, якія абудзіла ў лірычнага героя сустрэча з мілымі сэрцу мясцінамі.

____

____

(1 бал) ___ ___ ___

4. Якія радкі верша найбольш выразна перадаюць захапленне лірычнага героя сваёй Бацькаўшчынай?

____

____

(0,5 бала) ___ ___ ___

5. Чаму, на вашу думку, паэт называе Бацькаўшчыну *светлай*?

____

____

(1 бал) ___ ___ ___

6. Уявіце, што вы атрымалі заданне намаляваць ілюстрацыю да гэтага верша. Назавіце **чатыры** створаныя паэтам карціны прыроды, якія вы выкарысталі б для свайго малюнка.

____

____

(2 балы) ___ ___ ___

Сума балаў за заданні 1–6 *(макс. 7 балаў)*			

	Балы I	II	III
7. Светлы сум і радасць ад сустрэчы з мінулым, памятнымі мясцінамі перадаюцца ў вершы яркімі сродкамі мастацкай выразнасці. Назавіце па **тры** прыклады пералічаных ніжэй тропаў. Эпітэты: ____________________ ____________________ Метафары: ____________________ ____________________ *(3 балы)*	___	___	___
8. Абапіраючыся на змест верша, закончыце сказ: *Выкарыстоўваючы параўнанне* ***як русалчына луска****, аўтар маляўніча апісвае...* ____________________ ____________________ *(0,5 бала)*	___	___	___
9. *Інверсія* – незвычайны парадак слоў у сказе, які стварае своеасаблівы настрой. Прывядзіце **два** прыклады інверсіі з твора. ____________________ ____________________ *(1 бал)*	___	___	___
10. Растлумачце, як вы разумееце словы *Паімчаць за ёю наўздагон? –* *Хоць і схопіш – усё адно падман.* ____________________ ____________________ *(1 бал)*	___	___	___
11. Якім уяўляецца вам лірычны герой? ____________________ ____________________ *(2 балы)*	___	___	___
12. Выпішыце **тры** прыклады назоўнікаў у памяншальна-ласкальнай форме, якія перадаюць улюбёнасць паэта ў родныя мясціны. Назоўнікі ў памяншальна-ласкальнай форме: ____________________ ____________________ ____________________ *(3 балы)*	___	___	___

Сума балаў за заданні 7–12 *(макс. 10,5 бала)*			

ТЭКСТ Б

Уладзімір Караткевіч – адна з самых яркіх постацяў беларускай літаратуры XX стагоддзя. Ён плённа працаваў як паэт, празаік, драматург, публіцыст, літаратурны крытык, перакладчык і кінасцэнарыст. Асаблівая заслуга У. Караткевіча перад беларускай літаратурай у распрацоўцы гістарычнай тэматыкі. Пісьменнік узняў шырокія пласты нацыянальнай гісторыі, перадаў дух мінулых эпох, стварыў адметныя характары, раскрыў багаты духоўны свет сваіх герояў і звязаў іх асабісты лёс з лёсам народным. У Беларусі ён выканаў тую гістарычную місію, што Вальтэр Скот у Англіі, Генрык Сянкевіч у Польшчы, Алоіс Ірасек у Чэхіі. Уладзімір Караткевіч шмат зрабіў для развіцця адраджэнскіх ідэй, для абуджэння нацыянальнай свядомасці беларусаў. Яго творчасць вызначаецца рамантычнай акрыленасцю, высокай мастацкай культурай, патрыятычным пафасам, значнай пазнавальнасцю і гуманістычным гучаннем.

А. Верабей

Заданні да тэксту — *Балы* *I* *II* *III*

13. Вызначце стыль тэксту.

А Публіцыстычны
Б Навуковы
В Афіцыйна-дзелавы
Г Мастацкай літаратуры

(0,5 бала) ___ ___ ___

14. *Ён плённа працаваў як паэт, празаік, драматург.* Абапіраючыся на гэтую цытату, назавіце літаратурныя роды, у якіх працаваў У. Караткевіч.

____

(1,5 бала) ___ ___ ___

15. Падкрэсліце словы, якія называюць віды дзейнасці, да якіх меў дачыненне У. Караткевіч.

акцёр / публіцыст / літаратурны крытык / оперны спявак / перакладчык / кінасцэнарыст / мастак

(2 балы) ___ ___ ___

16. У чым, на думку А. Верабей, галоўныя заслугі У. Караткевіча перад беларускай літаратурай і беларускім грамадствам? Адкажыце сваімі словамі ці цытатамі з тэксту.

Перад беларускай літаратурай: ______________________________

____

Перад беларускім грамадствам: ______________________________

____

(2 балы) ___ ___ ___

Сума балаў за заданні 13–16 *(макс. 6 балаў)*			

Балы *I* *II* *III*

17. У чым асаблівасць твораў У. Караткевіча на гістарычную тэму? Адкажыце словамі тэксту.

___

___

___

___

(1 бал) ___ ___ ___

18. Што аб’ядноўвае творчасць У. Караткевіча з творчасцю Вальтэра Скота, Генрыка Сянкевіча, Алоіса Ірасека?

___

___

(1 бал) ___ ___ ___

19. Якія асаблівасці творчасці У. Караткевіча пералічаны ў гэтым тэксце?

___

___

(2,5 бала) ___ ___ ___

20. Пазначце радок, у якім названы толькі творы У. Караткевіча.

А *Непаўторная вясна, Нямоглы бацька, Курган*

Б *Паром на бурнай рацэ, Дзікае паляванне караля Стаха, Каласы пад сярпом тваім*

В *Людзі на балоце, Дзяльба кабанчыка, Зямля пад белымі крыламі*

(1 бал) ___ ___ ___

21. З апошняга сказа выпішыце **чатыры** запазычаныя словы.

___

___

(1 бал) ___ ___ ___

Сума балаў за заданні 17–21 *(макс. 6,5 бала)*			

АЦЭНКА ВЫКАНАННЯ ТЭСТА

II частка (тэст)	Макс. сума	Члены камісіі		
		I	II	III
Сума балаў за заданні 1–6	7			
Сума балаў за заданні 7–12	10,5			
Сума балаў за заданні 13–16	6			
Сума балаў за заданні 17–21	6,5			
Сума балаў	30			
Акругленая сума балаў	30			

III egzamino dalis

TEKSTO KŪRIMAS

З прапанаваных трох тэм сачыненняў і двух тэкстаў для інтэрпрэтацыі Вы павінны выбраць адну тэму альбо адзін тэкст і напісаць працу.

Ваша праца павінна быць аб'ёмам 250–400 слоў (1–2 старонкі фармата A4). У чыставіку ад пачатку працы адлічыце 250 слоў, пазначце месца, дзе яны заканчваюцца, і запішыце гэтую колькасць на палях.

ТЭМЫ САЧЫНЕННЯЎ

1. "Роўнага яму няма і наўрад ці ўжо будзе, замяніць яго ў нашай літаратуры не можа ніхто", – так ацаніў творчасць У. Караткевіча В. Быкаў. Паразважайце, што дало падставы В. Быкаву так ацаніць творчасць У. Караткевіча.

2. Як праз мэты, якія чалавек ставіць перад сабой, выяўляецца сутнасць яго асобы? (Па творах К. Чорнага).

3. У чым трагедыя лёсу Міхала? (Па паэме Я. Коласа "Новая зямля").

ТЭКСТЫ ДЛЯ ІНТЭРПРЭТАЦЫІ

4. С. Грахоўскі

ДАКОР САБЕ

Жыццё даецца толькі раз,
А я, бывае, марна трачу
І сілы лепшыя, і час,
І не лічу за недастачу
Усё, што сёння разгубіў,
Усё, што мог, а не зрабіў
І што, магчыма, заўтра страчу.
Бо што прайшло, таго не вернеш,
Не скажаш часу: "Пачакай".
Тым часам нехта сее зерні,
А нехта на пярэдні край
Ідзе няходжанаю сцежкай,
У штармавую ноч не спіць,
На новай трасе ставіць вешкі,
Каб стэп вадою напаіць.
І не адкладвае нічога,
Нічога ён не праміне
І недзе, змораны дарогай,
Касцёр распаліць і засне.
Няхай блішчаць ад поту твары,
Хай плечы муляе рукзак –
Шчаслівы той, хто змалку марыў,
Што жыць патрэбна толькі так,
Каб быць заўсёды у дарозе,
Прайсці, дзе следу не было,
Каб у надзённай нашай прозе
Здабыць паэзіі святло.
Каб, узышоўшы на вышыні,
Руку таварышу падаць
І побач стаць на той вяршыні,
Адкуль наступны дзень відаць.
Каб зазірнуць у тыя далі,
Куды нам суджана дайсці,
І, не спыняючыся, далей
Дарогу пэўную знайсці,
Спазнаць цану любой хвіліны
І кожным крокам даражыць:
Шукаць, знаходзіць, быць няспынным,
Не проста існаваць, а жыць.

5. М. Танк

РУКІ МАЦІ

Іх цалавала зямля
Сваімі пясчанымі вуснамі
І каласамі;
Неба спякотай, вятрамі, дажджамі
Іх цалавала.
Пража нямала
З іх выпіла ў ночы бяссонныя
Свежасці ранняй.
Колькі яны запалілі світанняў,
Зораў над намі.
Колькі сягоння на іх
Віднеецца чорных, глыбокіх
Шрамоў і маршчынаў,
Гэта сляды, што навекі пакінуў
Шлях наш суровы.
Толькі заўсёды,
Як мы зберымося дамоў
І на стол пакладзе рукі маці,
Быццам ад сонца, ад іх пасвятлее ў хаце
І ў сэрцы.

ЧАРНАВІК

Працяг чарнавіка на 10-й старонцы

ЧЫСТАВІК

I *II* *III*

Працяг чыставіка на 11-й старонцы

Працяг чарнавіка

Працяг чыставіка

I *II* *III*

Працяг чыставіка

I	II	III

III частка (сачыненне)				Сума балаў
Змест	Структура тэксту	Стыль мовы	Граматнасць	
20 балаў	4 балы	4 балы	12 балаў	40 балаў